

Finanšu sektors un ilgtspēja

Edvards Kušners

Latvijas Bankas padomes padomnieks,
ilgtspējības vadītājs

2025. gada 31. oktobris

Riskos bāzēta pieeja- finanšu sektora
ilgtspējīgas transformācijas metode

Starptautisks centrālo banku un finanšu uzraugu sadarbības tīkls

"Ar klimatu saistītie riski ir finanšu riska avots. Tādējādi finanšu sistēmas noturība pret šiem riskiem ietilpst centrālo banku un finanšu uzraudzības iestāžu pilnvarās."

Sadarbība vienotu metodiku izstrādē dabas un klimata risku vadībai finanšu sektorā.

148 locekļi (centrālās bankas un uzraugi) un 23 novērotāji (SVF, PB, EIB, EBRD u.c.).

Ilgtspējas riski

Fiziskie riski

attiecas uz dabas faktoru tiešu ietekmi, piemēram, klimatiskajām izmaiņām, ekstrēmām laikapstākļu parādībām, dabas katastrofām un to radītajām sekām uz ekonomiku. Tie var izraisīt ievērojamus zaudējumus infrastruktūrai, ražošanas ķēdēm un pat finanšu stabilitātei, ja netiek veikta atbilstoša šo risku novērtēšana un pārvaldība.

Pārejas riski

rodas saistībā ar normatīvā regulējuma, tehnoloģiju vai tirgus pieprasījuma pārmaiņām, kas rodas, pielāgojoties ilgtspējīgai attīstībai un samazinot SEG emisijas. Pārejas riski tieši ietekmē uzņēmējdarbības modeļus, jo tie rada nepieciešamību pielāgot ražošanas procesus, enerģijas avotus un patērētāju piedāvājumu, tādējādi būtiski ietekmējot uzņēmumu konkurētspēju un izmaksu struktūru.

Pārejas risku grupas

Politikas un tiesiskie riski. Ievērojamus riskus no tiesību ietvara pārmaiņām, piemēram, stingrākām prasībām kādā no ilgtspējas jomām, tiesvedību pret uzņēmumu vai valsti par nepilnīgu vai neatbilstošu rīcību.

Tehnoloģiskie riski. Izpaužas straujās tehnoloģiju pārmaiņās, piemēram, pārejot uz zemu emisiju risinājumiem, kas ekstrēmākos gadījumos pilnībā sagrauj noteiktu ekonomikas segmentu. Šī risku grupa nav specifiska ilgtspējīgai transformācijai, tā daudzkārt ir realizējusies arī agrāk, piemēram, digitālās fotogrāfijas tehnoloģijas ietekme uz foto filmiņu industriju.

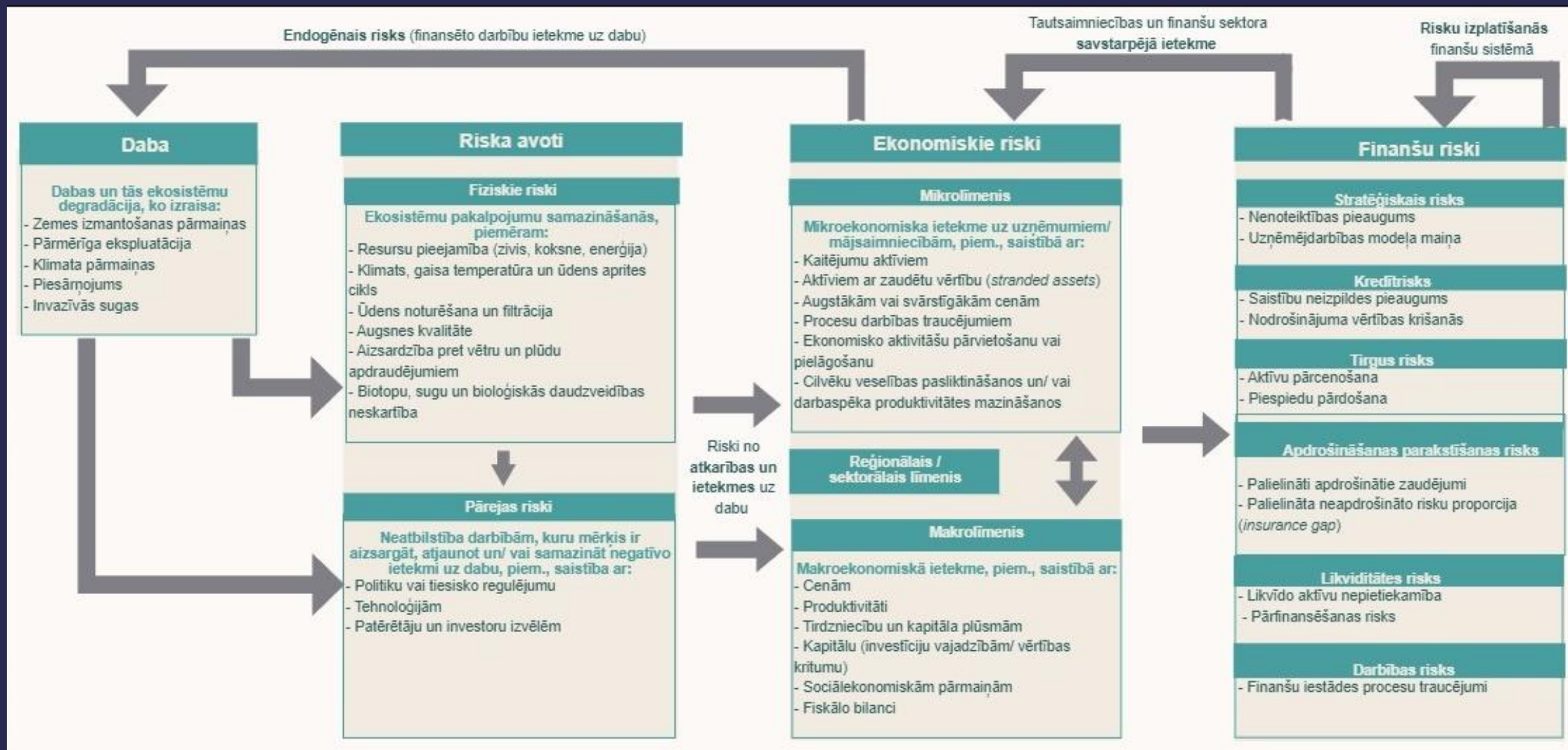

Tirgus riski. Patērētāju uzvedības izmaiņas, pieaugot pieprasījumam pēc “zaļākas” produkcijas apvienojumā ar uzņēmumu nespēju savlaicīgi pielāgoties. Papildu riskus rada arī pasaules ekonomikas ilgtspējīgas transformācijas izraisītas iespējamās izejvielu cenu svārstības, piegādes ķēžu pārmaiņas vai pārmaiņas resursu pieejamībā.

Reputācijas riski. Kaitējumu uzņēmuma tēlam var radīt tā pieturēšanās pie neilgtspējīgas prakses, īpaši gadījumos, kad veidojas acīmredzams kaitējums sabiedrības interesēm, piemēram, vides piesārņojums. Tas mazina ne vien patērētāju lojalitāti, bet arī ieguldītāju uzticību.

Dabas risku pārneses modelis

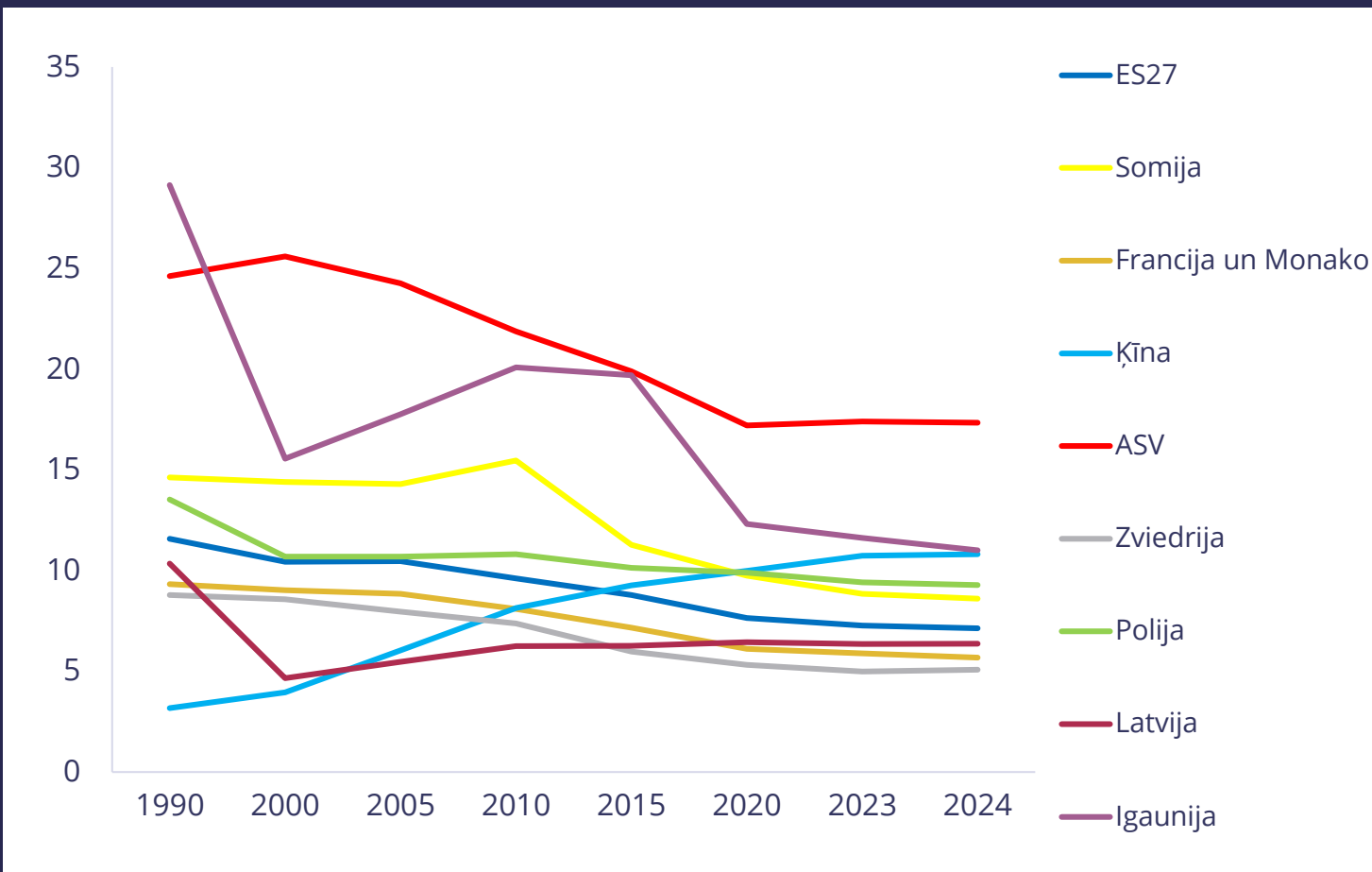

Vai Latvijas "zaļums" ir riskus
mazinošs faktors?

Latvijas SEG emisijas ilgstoši stagnē

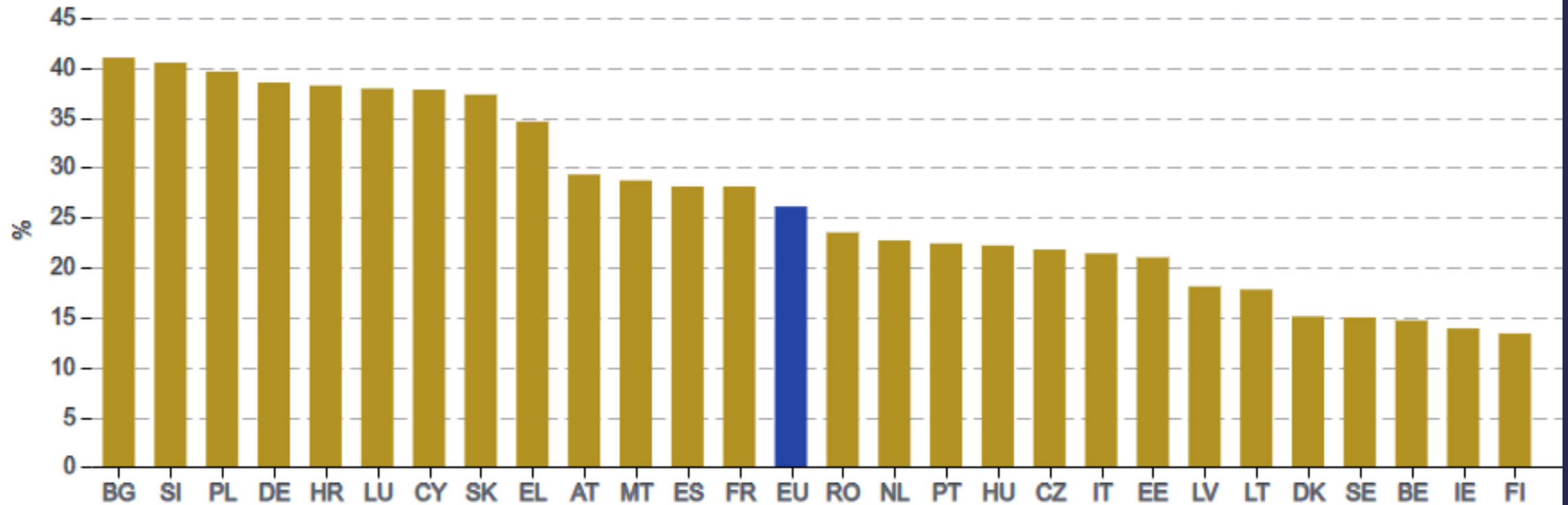
SEG emisijas uz iedzīvotāju
(neskaitot ZIZIMM)
(t CO₂ekv./iedz.)

Avots: Crippa, M., Guizzardi, D., Pagani, F., Banja, M., Muntean, M. et al., GHG emissions of all world countries - 2025 Report, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2025, doi:10.2760/9816914, JRC143227.

Dabas aizsardzībā esam ļoti tālu no līderiem

Aizsargājamā sauszemes teritorija % no kopējās platības

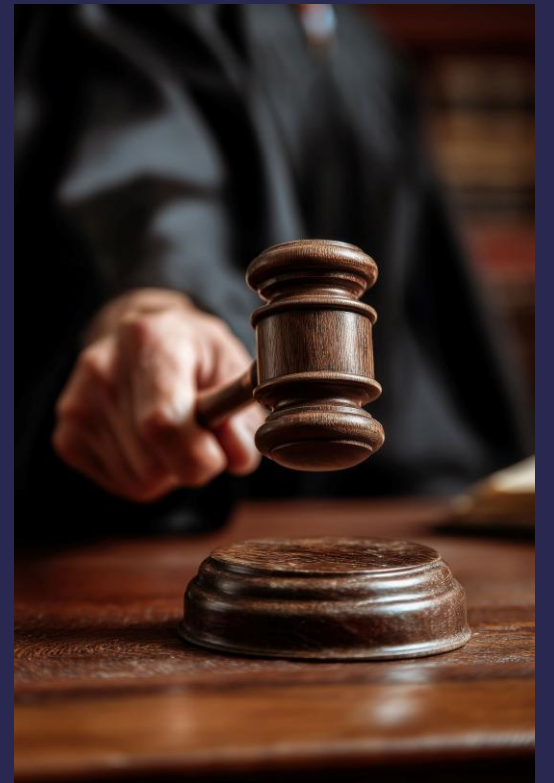

Politikas kļūdas un sekojošās
tiesvedības kā pārejas riska avots

Saistību kaskāde

- Parīzes nolīgums klimata pārmaiņu jomā (195 valstis)
- Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (46 valstis)
- Eiropas Savienības tiesības
- Valstu konstitūcijas un likumi
- Nesaistoši avoti, piemēram, starptautiski pakti kā principu un labo prakšu avoti

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 1

Visām valstīm ir saistības samazināt emisijas ne tikai saskaņā ar UNFCCC, Kioto protokolu un Parīzes nolīgumu, bet arī saskaņā ar starptautiskajām cilvēktiesībām, jūras tiesībām, starptautiskajām paražu tiesībām un citiem attiecīgajiem līgumiem.

ANO Starptautiskās tiesas viedoklis Obligations of states in respect of climate change 23.07.2025

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 2

- “Lai izvairītos no nesamērīga sloga nākamajām paaudzēm, ir jāveic **tūlītēja rīcība** un jānosaka atbilstoši starpposma samazināšanas mērķi laikposmam, kas ved uz **klimatneitralitāti**.” (§ 549)
- “Šķiet, ka tiesu vara ir vislabākā pozīcijā, lai **aizsargātu nākamās paaudzes** pret mūsdienu politiku lēmumiem” (§ 199).
- Klimata pārmaiņas, kas ierobežo cilvēktiesības, “vairs nav tikai politikas vai politikas jautājums, bet arī **tiesību jautājums** (§ 450).
- “**Katrai valstij ir sava atbildības daļa**, lai veiktu pasākumus klimata pārmaiņu apkarošanai, un ka šo pasākumu veikšanu nosaka pašas valsts spējas, nevis jebkuras citas valsts konkrēta rīcība (vai bezdarbība)” (§ 442).
- Iekšzemes mazināšanas pasākumiem ir jābūt: - norādītiem “**saistošā** tiesiskajā regulējumā valsts līmenī”, kurā ietverti samazināšanas **mērķi un laika grafiki** (§ 549), kas tiek efektīvi īstenoti (§ 538); - noteikt **tūlītējus samazināšanas pasākumus** (§549);

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 3

Piesardzības princips ir vispārējs Savienības tiesību princips...kas paredz, ka attiecīgajām iestādēm, īstenojot pilnvaras, kas tām piešķirtas ar attiecīgajiem noteikumiem, ir jāveic atbilstoši pasākumi, lai novērstu konkrētus potenciālus **riskus** sabiedrības veselībai, drošībai un **videi, piešķirot priekšroku prasībām, kas saistītas ar šo interešu aizsardzību, salīdzinājumā ar ekonomiskajām interesēm.**

EST Lieta T-625/22, Austria v Commission

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 4

Ilgtspēja ir viens no **konstitucionālajiem principiem**, kas vērsts uz konstitūcijā ietverto mērķu un vērtību īstenošanu, kā arī to aizsardzību."

Satversmes tiesa 06.09.2022.

"Valsts budžeta līdzekļu trūkums pats par sevi nevar būt pietiekams pamats pamattiesību ierobežošanai."

Satversmes tiesa, spriedums lietā Nr. 2020-40-01

Tiesvedību riski uzņēmumiem un valstīm pieaug 5

Par uzņēmumu atbildību par klimata pārmaiņu novēršanu:

'Tam, vai uzņēmums darbojās saskaņā ar valstu izdotajām likumīgajām atļaujām, nav nozīmes tā atbildības pret citām privātpersonām definīcijā, pamatojoties uz civiltiesībām.'

Saúl Luciano Lliuya v. RWE AG , Lieta Nr. 2 O 285/15 Vācijas reģionālā augstākā tiesa.

Klaas Knot,
Nīderlandes Centrālās
bankas prezidents
(2011-2025)

“Kā centrālajām bankām un uzraugiem mums ir pamats uztraukties, jo tā ir ilūzija domāt, ka varam saglabāt finanšu stabilitāti, ja šī [dabas] degradācija turpināsies. Degradācija, ko arī mūsu uzraudzībā esošās finanšu iestādes veicina ar savām finansētajām darbībām.”

Ilgtspējas risku vadība ir un būs
neatņemama finanšu sistēmas risku
vadības sastāvdaļa

Paldies par uzmanību!

Mūsu valsts, mūsu banka

